

Maksuttoman ehkäisyn kokeilu

**Tulevaisuuden sosiaali- ja
terveyskeskusohjelman
valtionavustuksia täydentävä haku
Info 3.9.2021**

Reija Klemetti, tutkimuspäällikkö, THL

Arja Ruponen, neuvotteleva virkamies, STM

Sote-uudistus
Tulevaisuuden
sosiaali- ja terveyskeskus

Infon sisältö

- Yleistä täydennyshausta
- Nuorten ehkäisyn käyttö ja raskaudenkeskeytykset
- Maksuttoman ehkäisyn tilanne Suomessa
- Täydennyshaku ja maksuton ehkäisy
  - Tavoitteet
  - Osallistumiskriteerit
  - Esimerkkejä järjestämisestä
  - Alueiden, STM:n ja THL:n roolit
- Hakeminen

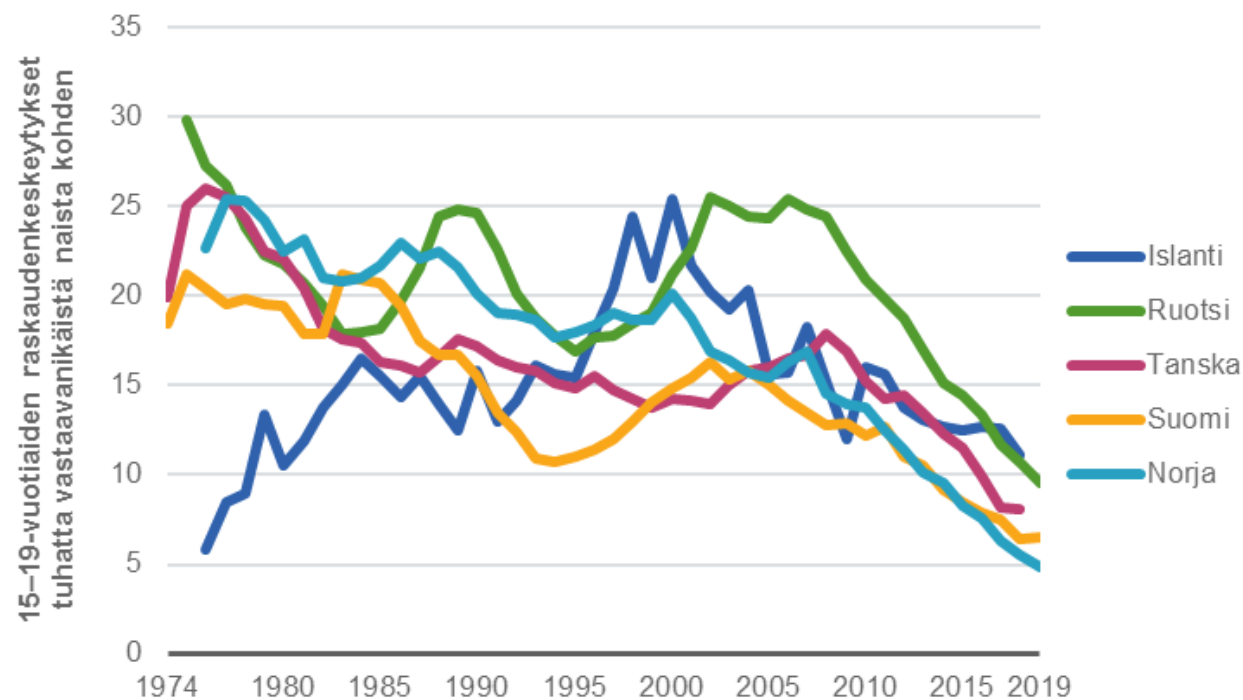
Yleistä täydennyshausta

- Alueille, joille myönnetty valtionavustusta vuonna 2020
- Enimmillään 141 miljoona euroa
- Käytettävä vuoden 2023 loppuun mennessä
- Ei omarahoitusosuutta
- Noudatetaan hankeopasta: <https://soteuudistus.fi/vuoden-2021-taydentavavaltionavustushaku>
- Hakuaika 16.8-15.10.2021
- Mahdolliset kysymykset THL:n aluekoordinaattoreille (Juha Fränti, Erja Mustonen, Leena-Kaisa Nikkarinen, Piia Astila ja Miia Ståhle) ja UKK:iin.

Mitä tiedämme nuorten raskaudenkeskeytyksistä?

- Teiniraskauksien ja raskaudenkeskeytysten lkm suomalaisnuorilla kv- ja pohjoismaalaisittain alhainen
  - Pohjoismaista alhaisin 15-19-vuotiaiden raskaudenkeskeytysluku vuonna 2018 oli Norjassa, sitten Suomessa ja korkein Islannissa (kuvio)
- Luvuissa alueellista vaihtelua Suomessa
  - Alle 20-vuotiailla eniten keskeytyksiä Pohjois-Karjalan (10,1/1 000) ja Länsi-Pohjan (8,6/1 000) shp ja vähiten Etelä-Savon (4,3/1 000) ja Kainuun (4,6/1 000) shp

Raskaudenkeskeytykset 15-19-vuotiailla Pohjoismaissa

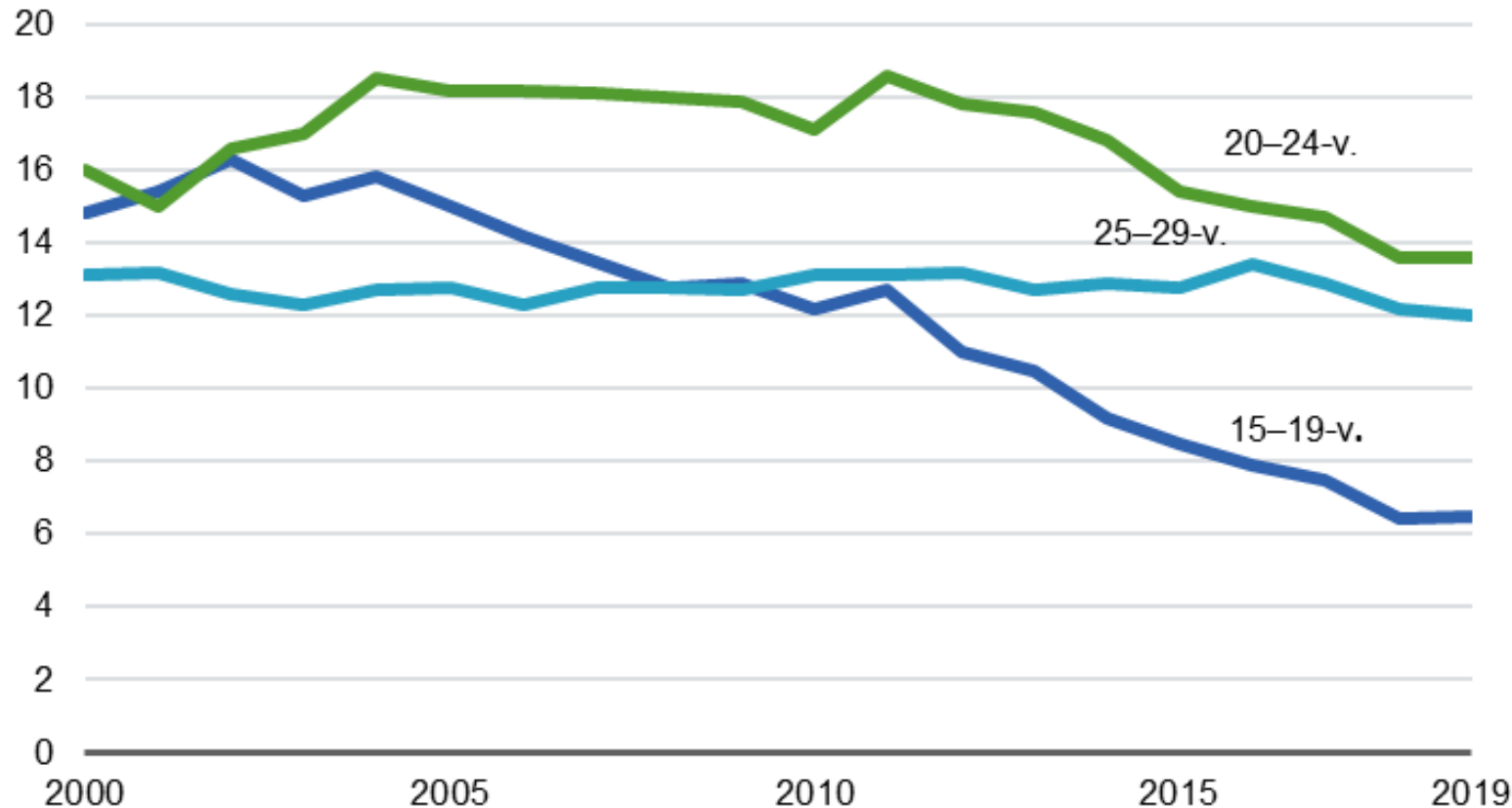

Lähde: Pohjoismaiset raskaudenkeskeytykset, THL

Raskaudenkeskeytyksiä eniten 20-24-vuotiailla

(keskeytykset 1000 samanikäistä naista kohti 2000-2019)

/1 000 vastaavanikäistä naista

Alle 30-vuotiailla raskaudenkeskeytyksiä 1000 samanikäistä naista kohti oli vuonna 2019 eniten 20-24-vuotiailla ja vähiten 15-19-vuotiailla.

Ehkäisyn käyttö

- Ehkäisyn käytössä puutteita
  - 17% perusopetuksen 8. ja 9. lk
  - 7 % lukiolaisista
  - 11% ammattioppilaitoksessa opiskelevista ei ollut käyttänyt mitään ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässään (Kouluterveyskysely 2019)
  - Ei mitään ehkäisyä ennen raskaudenkeskeytystä
    - Alle 20-v - 39%
    - 20-24-v - 34% (Raskaudenkeskeytysrekisteri, 2019)
- Toistuvat keskeytykset
  - 37,3 % kaikista raskaudenkeskeytyksistä tehtiin naisille, joille vähintään yksi keskeytys jo aiemmin (Raskaudenkeskeytysrekisteri, 2019)

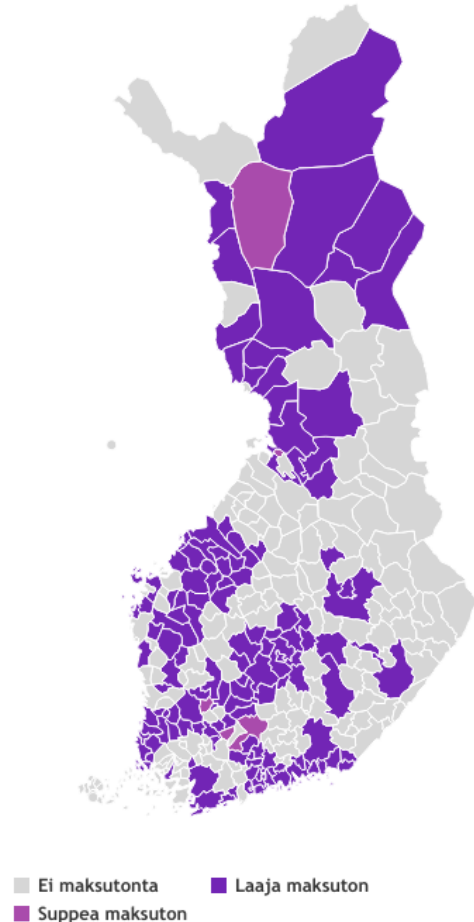
Maksuttoman ehkäisyn tilanne Suomessa 1/3

- Kansallinen suositus nuorten maksuttoman ehkäisyn tarjoamisesta Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmassa vuonna 2014
- Muutamat kaupungit lähtivät toteuttamaan suositusta erittäin hyvin tuloksin (Esim. Rauma ja Vantaa) (Gyllenberg F ym, 2018, 2020, Saloranta ym. 2021, Jalanko ym. 2021)
- Nuorten maksuttoman ehkäisyn tarjoaminen levisi muihinkin kuntiin ja alueille ja eri ikäryhmiin
- Nuorten maksuttoman ehkäisyn järjestäminen vaihtelee runsaasti alueittain ja vaihtoehdot maksuttomasti tarjottavissa ehkäisyvälineissä ja maksuttomasti tarjotun ehkäisyn pituudessa eroavat kunnittain/alueittain (perusterveydenhuollon TEA 2020, Bayerin karttasovellus)

Maksuttoman ehkäisyn tilanne Suomessa 2/3

MAKSUTON EHKÄISY KUNNITTAIN

Maksuttoman ehkäisyn tarjoaminen vaihtelee Suomen kunnissa laajasta tarjonnasta suppeaan. Isossa osassa Suomen kuntia maksutonta ehkäisyä ei ole tarjolla lainkaan.

Maksuttoman ehkäisyn tilanne Suomessa 3/3- TEA perusterveydenhuollon 2020 kyselyn tuloksia

- Eri ehkäisyvälineiden tarjoaminen (kondomi, kierukka, kapseli, pillerit)
  - Alle 20-vuotiaille lähes yhtä yleistä (65-68/118-120)
  - 20-24-vuotiaille harvinaisempaa ja tarjottavat välineet vaihtelevat vähän enemmän (38-47/113-118)
- Yleisimmin tarjotaan
  - ehkäisyneuvolassa ja opiskeluterveydenhuollossa (111/121)
  - kouluterveydenhuollossa (106/120) tai
  - äitiysneuvolassa (103/120) – ja harvemmin
  - PEKEssä (25/109) tai
  - nuorisovastaanotolla tai vastaavassa (14/104)
- Lähes aina tk:t/alueet raportoineet antaneensa seksuaalikasvatusta maksuttoman ehkäisyn tarjoamisen yhteydessä

Miksi maksuton ehkäisy Tulevaisuuden sote-keskukseen?

- Marinin hallitusohjelma: ”Toteutetaan valtakunnallinen kokeilu maksuttomasta ehkäisystä alle 25-vuotiaille. Tulosten perusteella päätetään kokeilun vakinaistamisesta vaalikauden lopulla.”
- Kokeilu osaksi Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystieteiden tutkimusohjelmaa, jolloin alueilla on mahdollisuus kehittää ja yhtenäistää nuorille suunnattuja seksuaaliterveyspalveluja

Täydennyshaku ja maksuton ehkäisy

Tavoitteet

- Yhdenmukaisuus, saatavuus, saavutettavuus, laatu ja potilasturvallisuus
- Kattavat ehkäisypalvelut - raskauden ja seksitautien ehkäisy, seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistävä neuvonta ja seksuaalikasvatus
- Kaikki alle 25-vuotiaat ja (lähes) kaikki ehkäisymenetelmät (pillerit, kierukat, kapselit, kondomi)
- Henkilöstön riittävä osaaminen varmistetaan riittävällä koulutuksella
- Saavutettavuuden kehittäminen esimerkiksi digitalisaation, etävastaanottojen, palvelujen jalkautumisen ja henkilöstön välisen uuden työnjaon kokeiluun

Osallistumiskriteerit

- hyvinvointialueiden hankkeet ja niiden alueiden kuntayhtymät ja kunnat, joissa maksuttoman ehkäisyyn palvelua ei ole vielä kattavasti aloitettu tai joissa on merkittäviä kehittämistarpeita
- alueet sitoutuvat järjestämään ja kehittämään alueelleen ehkäisyneuvonnan, jossa on palveluun tarvittava riittävä osaaminen
- alueet varmistavat henkilöstön osaamisen tarvittavin koulutuksin ja näytöin
- ehkäisypalvelujen tulee sisältää raskauden ja seksitautien ehkäisy, seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistävä neuvonta ja seksuaalikasvatus
- alueiden tulee tarjota kaikki ehkäisymenetelmät (pillerit, kierukat, kondomit, kapselit). Ehkäisyvälineet kustannetaan valtionavustuksella.
- alueet sitoutuvat ehkäisypalvelujen kehittämiseen niin, että palvelut ovat helposti nuorten saavutettavissa

Alueiden rooli / tehtävät

- Hakuvaiheessa
  - perustella
    - miksi haetaan avustusta kokeiluun (miksi kokeilua tarvitaan) TAI miksi avustusta ei haeta (miksi ei tarvita)
  - kuvata, miten palvelut järjestetty ja miten kokeilua lähdetään alueella toteuttamaan
- Hankkeen aikana
  - Kehittää ehkäisypalveluja - nuoret mukaan
  - Raportoida THL:lle ja STM:lle kokeilun toteuttamisen etenemisestä
  - Seurata kokeilun toteutumista
- Hankkeen päättyessä
  - Kuvata kehitetty alueellinen toimintamalli Innokylään

Esimerkkejä järjestämisestä

- Alueet voivat kehittää ehkäisypalveluja uudistamalla henkilöstön työnjakoa
  - ehkäisy voidaan aloittaa mahdollisimman usein jo ensimmäisellä käynnillä ehkäisymenetelmästä riippumatta
  - perusterveiden nuorten asiakkaiden kohdalla kätilöt tai terveydenhoitajat voivat hoitaa ehkäisyn aloituksen ilman lääkärikäyntiä
  - synnytysten ja raskaudenkeskeytysten jälkitarkastusten siirtäminen kätilöille tai terveydenhoitajille
- Ehkäisypalvelujen saatavuuden kehittäminen nuorten näkökulmasta voidaan kehittää monin tavoin
  - palveluja voidaan keskittää sote-palvelujen ja/tai koulu- ja opiskeluterveydenhuollon yhteyteen tai kokeilla liikkuvia ja jalkautuvia palveluja
  - etävastaanotot ja puhelinneuvonta avulla voidaan tehostaa palveluprosessia ja lisätä palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta
  - digitaalinen yleisinfo

Lähtötilanteen kuvaus

- Miten nuorten ehkäisy palvelut on järjestetty alueella?
- Mikä on henkilökunnan koulutuksen tilanne, esim.
  - Seksuaalivoukunta ja -kasvatus
  - Kierukan asennus
  - Jälkitarkastukset

Kuvaus suunnitelmasta – miten järjestetään?

- Missä tullaan tarjoamaan?
- Mitä tulee pitämään sisällään?
- Miten informoidaan?
- Miten nuoret osallistetaan?
  - Hyvä esimerkki Jyväskylästä
- Miten henkilökunnan koulutus huolehditaan?
  - Toimipaikkakoulutus?
  - Esimerkiksi Metropolia AMK:ssa jälkitarkastuskoulutusta ja alkamassa koulutus kierukan asennuksesta
- Miten seurataan?
- Miten raportoidaan?

THL:n tehtävät

- Koordinaatio ja tuki alueille
  - Kokeiluun osallistuvien alueiden toimijoiden verkostoiminen
  - (Etä)tapaaminen kokeiluun osallistuvien alueiden toimijoiden kanssa
  - Työpajat tukemaan parhaiden käytäntöjen löytämistä ja vertaiskehittämistä
- Toteutumisen seuranta
- Arviointi

Seuranta ja arviointi

- Toteutumisen seuranta - raportit ja osana koordinoitua
- Arvioinnin suunnittelu ja mittarit
- Arvioinnissa ensisijaisesti THL:n rekisterit ja kyselytutkimukset
  - Erillispoiminnat rekistereistä: raskaudenkeskeytys ja Hilmo
  - Mahdollisesti Kouluterveyskysely 2023, NEKOS-seurantatutkimus, Perusterveydenhuollon Tea-tiedonkeruu
- Muita esillä olleita arviointikeinoja
  - Hyötytavoitteiden arviointikehikko
  - Kysely alueille järjestämisestä
  - Asiakastyytyväisyyskysely

Hakuohjeet

- Materiaali löytyy kokonaisuudessaan: <https://soteuudistus.fi/vuoden-2021-taydentava-valtionavustushaku>
- THL:n hanketoimiston tuki hankkeiden valmistelussa
  - Aluekoordinaattorit Juha Fränti, Erja Mustonen, Leena-Kaisa Nikkarinen, Piia Astila ja Miia Ståhle
  - Sisältöasiantuntija Reija Klemetti
  - Koordinaattori
- STM:ltä yleistä, strategisen tason ohjausta
- Kysymyksiin annetut vastaukset tiedotetaan kaikille hakijoille UKK-sivuston kautta:
  - <https://soteuudistus.fi/hakuun-liittyvat-kysymykset>

Kiitos!

